

ΣΦΑΚΙΑ! 'Ο τόπος του θρύλου και της αθάνατης Κρητικής λεβεντιάς! 'Η πατρίς των εθνικών ηρώων. Πλευσιούνται με την πολυτραγουδιμένη ώμορφιά, την παλιά δόξα, τὸ ἀθάνατο ἔπος τῶν. Είναι ἡ μικρότερα εἰς ἑκτασιν ἐπαρχία τῆς Κρήτης. Ἐκτείνεται ἀπὸ τὸ Λιδικὸ πέλαγος μέχρι τῆς Γραμβούσης. Χωρὶς κτισμένα σὲ πανύψηλες μαδάρες, τόπος λησμονημένος ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ θεούς. Ἐκεῖ ἐπάνω ζῆ ἕνας κόσμος ἀγνωστος, ἀνθρώποι ἀσώτοι ἱπποῖτι τοῦ ἀπείρου. Ἡ ὀρεινὴ φύσις, ὁ λόγος, οἱ μυρωμένοι θάμβοι, οἱ ἀνθισμένες μυριέρες, τὰ ὄρια πατροπαράδοτα ἔθιμα τῶν κατοίκων, ἐνσπικάνουν τοὺς θρύλους τοῦ ἡρωικοῦ νησιοῦ. Στὶς ἀτέρωχες ἑκείνες βουνοκορφές τῶν Λευκῶν Ὄρειων ποὺ κυματίζει βρισμειντικὰ ἡ σημαία τῶν ἀγῶν παροράσεων συναντᾷ κανεὶς τὸν συμπαθητικὸν καὶ στιβαρὸν ἀνὰ ἀρχαίῃ κολώνια τύπο τοῦ Κρητικοῦ. Ἰσπάνια συναντᾷ κανεὶς στὴν ἄλλη Ἑλλάδα τέτοιον τύπο, τέτοια ἀγνή μορφή, τέτοιο ἀρμονικὸν σύνολον ἀπὸ κινήσεις καὶ λόγιας ἀπλά. Ὁ συμπαθητικὸς γεροκοπεταῖος μὲ μορφήν σὰν τῶν Ὀλυμπίων, μὲ τὴν βιβλικὴν γενειάδα καὶ τὰ δλόφωτα μάτια ποὺ καθρεφτίζουν τὶς ἀστραπές τῆς ψυχῆς, μοιάζει σὰν παραπληθύνμενος θεὸς καθὼς ἀργὰ-ἀργὰ διαβαίνει τὸ στενωπὸ μονοπάτι ἀγανταίει τῆς γύρω βουνοκορφῆς ἀναπολώντας τὶς ἐπικοὺς ἀγῶνες τῆς ἐποχῆς του... Πιστεύει εἰς δύο θεοὺς τῆν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ εἶναι πάντοτε ἔτοιμος νὰ διακηρύξῃ πῶς ἡ ἐλευθερία δὲν ἀποτελεῖ εἰς τὸν τόπον αὐτῶν δικαίωμα διὰ κάθε ἀνθρώπων ἀλλ' ἐπιταγὴν τῆς προνομιακῆς μοίρας... Ἐκεῖ συναίσθησι τῆς μεγάλης ἀποστολῆς του...

Εἶμαι ἀπ' τὴν Κρήτην, ἀπ' τὸ Νησί ποὺ δὲν γεννᾷ, δὲ γέρνει καὶ σκληραῖνο, ἀσκληραῖνο πάντα εἶναι γιὰ νὰ δίνει τῆς λευθερίας μαθήματα, ποτίζοντας καὶ μ' αἶμα τῆς πατρικῆς γῆς τ' ἀνδρο δευδῶ, θερμωτώντας το.

Ἰτὰ δημοτικὰ τραγούδια τοῦ ὕμναι ὁ Σφακιανὸς τὸν ἀνδρειωμένο, ὁ ἀποῖος σπληρίζει τὴν εὐτυχία του στὴν τιμὴ γι' αὐτὰ καὶ σέβεται ἀπὸ τοὺς συναϊδρόπους του:

Τὸν ἀντρεωμένο μὴν τὸν κλαῖς ἔσο κι' ἄν, ἀστοχήση, μ' ἄν ἀστοχήση μιά καὶ δύο, πάλι ἀντρεωμένος εἶναι. Παντὰ ναι ἡ πόρτα τοῦ ἀνοιχτὴ κ' ἡ τάβλα τοῦ στρωμένῃ, πᾶντὰ ναὶ χαρακόπι τοῦ στὴν τάβλα καθισμένῃ, καὶ τ' ἀργυρὸ τοῦ τὸ σκαμνὶ ὀμορφοσταλισμένο.

Χαρακοπιὸν οἱ φίλοι τοῦ, κάθονται, τρών καὶ πίνουν καὶ τραγουδοῦν ἀντρίστια κι' ἕνας τ' ἄλλου θῆγάτσι, σὰν πόσουε λάδωσαν ὁ γ-εῖς, πόσουε ἔσκῶτω' ἄλλος.

Τὰ ἄρματα τοῦ ἀνδρειωμένου ἐξυμνεῖ ὁ Σφακιανὸς γιὰ νὰ ποροκινήσῃ τοὺς νέους:

Τῶν ἀντρεωμένο τ' ἄρματα δὲν πρέπει νὰ πουλιούνται μόνον νὰ λαοβαλίζονται στὸ τοῖχο νὰ κρεμιοῦνται νὰ τὰ βαροῦν οἱ γι' ἄλλοι-νιοὶ νὰ τ' ἀποκαμαρώνουν.

Τὰ παλληκάρια μὲ τὴν ἀθάνατην λεβεντιά θεμελιώνουν στὶς ἀγνές τους ψυχῆς τὸ βουνισιὸ πολιτισμὸν μὲ τὴν προσηλῶσι τους στὶς προγονικῆς ἀρχές καὶ τὴν παροιμιώδη φιλοξενία τους. Αὐγερεῖς κορμιοστασίεις οἱ χωριστοπούλες μὲ τὰ πλουμιστὰ φουστάνια μεροζήμερονται σκυμμένες στὸν ἀργαλεὶο καὶ οἱ παντρεμένες στὴν ρόκα. Ἰτὰ ψηλά αὐτὰ μέρη ἡ ζωὴ δὲν γεννᾷ. Ἡ ἀθάνατη Κρητικὴ λύρα σκορπίζει ἐθουσιασμούς. Τὴν συνοδεύουν οἱ μοντινάδες...

Ὅποιοι δὲν εἶναι μερακλήες καὶ στ' ἄρματα τεχνίτες δὲν πρέπει τοῦ νὰ κατοική εἰς τὸ Νησί τῆς Κρήτης...

ΣΦΑΚΙΑ: Ο ΤΟΠΟΣ ΤΟΥ ΘΡΥΛΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΘΑΝΑΤΗΣ ΚΡΗΤΙΚΗΣ ΛΕΒΕΝΤΙΑΣ

Ἡρώων λῆκνον καὶ μαρτύρων βωμὸς

Ο ΕΓΕΡΤΗΡΙΟΣ ΠΑΙΑΝ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ, ΣΤΑ 1770, ΣΥΓΚΛΟΝΙΖΕΙ ΤΙΣ ΨΥΧΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΣΙΑΣΑΡΩΝΑΚΗ

Βάρδοι ἀκοίμητοι στάθηκαν οἱ Σφακιανοὶ μέσα στὸ πᾶρσμα τῶν αἰώνων. Ἀκρίτες ἀγρυπνοὶ τῆς ἐθνικῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ νησιοῦ τῶν. Ἀτιθασσοὶ, ὑπερήφανοι, γενναῖοι οἱ Σφακιανοὶ δὲν ἔγνωσαν ποτὲ σκλάβου ζυγῶ. Οἱ Ἐνετοὶ ἔδωσαν προνόμια στὰ Σφακιά, τὰ ὁποῖα ἐσεβάσθησαν καὶ οἱ Τούρκοι. Ἄλλὰ στὶς βουνοκορφές τῶν Λευκῶν Ὄρειων διεβρωματίσθησαν συνικλινοστατικῆς ἐποποιίεις. Γι' αὐτὰ καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια ὕμνησαν τὸν πόθο τῆς κρητικῆς ψυχῆς ποὺ κινηγὰ καὶ ποθεῖ τὴν ἐλευθερία.

Τρῶτε καὶ πίνετε' ἀρχοντες κι' ἐγὼ σὰς ἔδηγοῦμαι γιὰ ἕνα νεῖδ τὸν εἶδα φῆς στὸν κόμπο καὶ κινηγὰ. Χωρὶς βοξάρι κινηγὰ, χωρὶς σκουδιά γυρίζεις, σὰν ἀστραπὴ εἶν' τὸ ζῶλο του κι' ἡ χέρα του βελτώνει, παινοῦν-τον χώρες καὶ χωριά καὶ περιχαίρονται τὸν. Δὲν ἐκλυῆ' αὐτὸς λαγούς, δὲν ἐκλυῆ' ἀγρίμια τῆς λευτεριάς τῆς ρήγισσας ἐγύρευε τὸν Πύργο.

Τρῶτε καὶ πίνετε' ἀρχοντες κι' ἐγὼ σὰς ἔδηγοῦμαι γιὰ ἕνα νεῖδ τὸν εἶδα φῆς στὸν κόμπο καὶ κινηγὰ. Χωρὶς βοξάρι κινηγὰ, χωρὶς σκουδιά γυρίζεις, σὰν ἀστραπὴ εἶν' τὸ ζῶλο του κι' ἡ χέρα του βελτώνει, παινοῦν-τον χώρες καὶ χωριά καὶ περιχαίρονται τὸν.

Δὲν ἐκλυῆ' αὐτὸς λαγούς, δὲν ἐκλυῆ' ἀγρίμια τῆς λευτεριάς τῆς ρήγισσας ἐγύρευε τὸν Πύργο.

Καὶ ὅπως διηγεῖται ἡ ἱστορία τοῦ κρητικὸ παλληκάρου: ἐκέρβισε τὴν λευθερία γιὰ τὴν ἀγάπησε πραγματικὰ καὶ ἡ ψυχὴ του ἐγώμισε ἀπὸ τὶς ἀστραπές του μεγαλείου τῆς. Καὶ τὴν ἐκέρβισε πρῶτα

μὲ τὴν ἀγάπη του, μὲ τὴν καρδιά του ὕστερα μὲ τὸ σπαθὶ του...

Τὰ 1570 οἱ Σφακιανοὶ σκοτώνουν τὸν αἰμοδόρο Τούρκο Ἀληθάκη στὸ Μπαρσέρο. Οἱ ἐθνικοὶ ἀραματοῖνα στὰ χέρνια τῆς σκληρίας ἐκφράζονται συμβολικὰ στὰ θαυμάσια ἀλληγορικὰ τραγούδια μὲ τὸν δικαῖο πόθο τοῦ χιονισμένου ἀπυτοῦ ποὺ ποροκαλεῖ τὸν ἥλιο νὰ ατεῖλῃ τῆς χρυσοστίδες του γιὰ νὰ λυώσουν τὰ κρούσταλλα τῆς σκληρίας καὶ νὰ λυτρωθῇ μὲ τὸ θάμπος τῆς ἐλευθερίας!

Σὲ ψηλὸ βουνό, σὲ ριζιμὸ χαράκι κάθεται-ἀπότος, βρομμένος, χιονισμένος καὶ ποροκαλεῖ τὸν ἥλιο ν' ἀνοστεῖλῃ. κ' ἤλιε ἀνάτελε, ἤλιε λάμψε καὶ δόσε γιὰ νὰ λυώσωε χιόνι' ἀπὸ τὰ φτερά μου καὶ τὰ κρούσταλλα ἀπὸ τὰ νυχοπαδάρ μου,

Τὰ 1770 ὁ Ἰωάννης Βλόχος ἡ Δασκαλογιάννης (ὅπως ἐλέγετο γιὰ τὴν θαυροστή του μάρφωσι) ὕψωσε τὴν σημαία τῆς ἐπανάστασης στὰ Σφακιά, πιστεύοντας στὶς διεβεβωμεικῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ναυτορχο Γρηγόρη Ὀρλώφ ὅτι ἔδθεν βωσικῆς ἐπιστάσεως θὰ ἤρχοντο εὐνεπέικουρες τῶν ἐπανάστατων. Ὁ ἐγερτήριος παϊάν τοῦ Δασκαλογιάννη συνεκλήθη τὶς ψυχῆς τῶν παλληκάρων. Ἰελιγιώτες, Κιο

σομῆτες, Ρεθύμνιοι, Καστρινοὶ ξεσηκώθηκαν, ἡ ἐπανάστασις ἐγενικεύθη:

Ἡ Λευθερία δὲν δίδεται μὴ σὰς πλοῦτὰ τὸ φέμμα μὲ τὸ τουργεὶ πιάματα μόνονα καὶ μὲ αἶμα.

Οἱ Τούρκοι μὲ σκληρὰ μέτρα προσπάθησαν νὰ καταστειλοῦν τὴν ἐπανάστασι. Ἰστὶς πόλεις ἠμοδικῆς σφεγῆς κοπὰ τῶν χριστιανῶν. Ἰτὰ χωρὶα φρικαστικὰ μαρτύρια τῶν ραγιαδῶν. Ὁ Ὀρλώφ δὲν ἐνεφανοῖτετο καὶ ὁ Δασκαλογιάννης ἀναμετρώντας τὶς καταστροφές τῆς ἐπαρχίας τὸν πορομισοῖσθηκε στὸν Πασὰ τοῦ Ἡρακλείου. Καθὼς διηγεῖται τὸ ποιημ., ὁ Πασὰς τὸν ἐδέχθη μὲ φιλοφρονήσεις:

Φέρτε καρῆκλα δόλοχρηση τοῦ Δάσκαλου τοῦ Γιάννη φέρτε τσιμητοῦκι φορφοῦρι κ' δόλοχρησο φλυτζάνι...

Ἰστερο προσπάθει νὰ τὸν ποίησῃ νὰ ὑπογράψῃ συνθήκη. Ἐπιτρώτε μάλιστα τὸ Πασὰς στοὺς Σφακιανούς νὰ φέρουν καὶ τὰ ἄρματα τῶν. Ἄλλο ὁ Δασκαλογιάννης ἀρνείται νὰ ὑποτάξῃ τὸν χριστιανούς. Ἐποκολοῦθε τὴν 20 Ἰουνίου

τοῦ 1770 ὁ μαρτυρικὸς θάνατος τοῦ πρωτομάρτυρος τῶν Κρητικῶν Ἐπανάστασεων ποὺ ἔδωρε ὀλοζώντιανος καὶ μισροτὰ ἀπὸ ἕνα καθρέπτην γιὰ νὰ γίνονται φρικώτεροι οἱ πόνοι... Οἱ ριμοδόροι ἀθηθανάτισαν τὸ μαρτύριον τοῦ ἡρώε τῶν καὶ σὰν θεῦριος τοῦ Ρήγα ἠλέκτρισε τὶς νεανικῆς καρδίεις στὰ ὑπέρτατο καθήκον. Τὰ 1821 τὰ Σφακιά ἔγγραψον μὲ τὸ πατριωτικὸ δρᾶμα τοῦ Φοργασκατέλλου μίαν σελίδα ἀνεπείδωτου αὐτοθυθίας, ποὺ συνεχίησε καθε ἑλληνικὴ καρδιά καὶ ἀπέβειξε καὶ πάλι πᾶς:

Ὅσοε φορῆς ἡ δίσμοιρη ἡ Κρήτη ἐσταυρώθη τοῦ Ἐθνοῦς ἐσταυρώνοντο Τὰ ὄνειρα κι' οἱ πόθοι...

Ἄλλ' οἱ ἀγῶνες τῶν Σφακιανῶν, οἱ ἀγῶνες τῆς Κρήτης δὲν ἐσταυράσαν ἀκοη, ὅπως καὶ οἱ ἀγῶνες τῆς Ἑλλάδος. Οὔτε θὰ σταματήσουν ποτέ... Τὰ παιδία τῆς Κρήτης καὶ εἰς τὸν σημερινὸν ἀγῶνα ποροφέρουν τὴν ἀδίστακτον προθυμίσαν τῆς θυθίας. Τὸ ψυχικὸ μεγαλείον ἕνος τέτοιου λαοῦ καὶ ἡ ἀπείρητος λατρεία του πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἀποτελοῦν, ἀσφαλῶς, τὰ ἀσάλευτα δᾶθρα τῆς Νίκης, πρὸς τὴν ὁποῖαν δοδίζει καὶ τὴν ὁποῖαν ὀπωσθήποτε θὰ κατοκτήσῃ.

Ι. ΤΣΙΑΣΑΡΩΝΑΚΗΣ

Οἱ Καίριοι Λα. 123-6-1949